

פרשת כי תצא

והתעלמת מהם (כב, א)

בגמ' ב"מ [ל,א] ת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם, הא כיצד הי' כהן והיא בבית הקברות או שהי' זקן ואינו לפי כבודו או שהיתה שלו מרובה משל חבירו, לכך נאמר והתעלמת מהם, ומק' דלכהן והיא בית הקברות פשיטא דהאי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה, ולשלו מרובה משל חבירו הרי נפקא מדרב יהודה אמר רב דאפס לא יהי' בך אביון דשלך קודם לשל כל אדם [והוא דין בכל המצות], ומסקי' דבא למעט זקן ואינו לפי כבודו.

והנה יל"ע בזה דהרי בזקן ואינו לפי כבודו חזינן דינא דאם הכישה נתחייב, ולפי"ז יש לדון איך יהי' בשלו מרובה משל חבירו דנתמעט מאפס וגו' אם עשה בו מעשה הכשה אם נתחייב בה או לא. ובימי עלומי שאלתי הך קושיא את הגר"א קוטלר זצוק"ל ואמר שהוא צ"ע.

ונראה, דצדדי השאלה היא, דהנה בתחילה הי' אפשר לומר דהפטור אפס לא יהי' בך אביון הוא רק על מצות גרידא, אבל בלקיחה באבידה שהתורה חייבה שעבודי ממון א"כ אין פטור דאפס וגו', ואדרבה מדיני חיובי הממון הרי דנתהוו כבר מחויב בעיקר קיום המצוה. אולם נראה לומר דאפס וגו' לא הוי רק פטור בדין העלמה כמו בזקן ואינו לפי כבודו, אלא דהוי פטור בעיקר חיובו וע"כ לא מתחייב כלל אף ע"י לקיחתו דאין כאן לקיחת חיוב.

והנה בדין זקן ואינו לפי כבודו הרי חזינן דבאם דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מיבעי' בגמ' ב"מ [ל,ב] אם לקח בשדה אם נהיה מחויב בעיר, ויעוין ברמב"ם (פי"א הלי"ג). וגם שם נראה דגדרו הוא משום פטור בעצם הלקיחה, והיינו דלא מתחייב בלקיחתו בשדה לגבי חיובים בעיר, וע"כ אין סברא לומר שכבר נתחייב דאדרבה באמת לא נתחייב עלה.

מקור: רבי חיים שלמה ליבוביץ שליט"א